



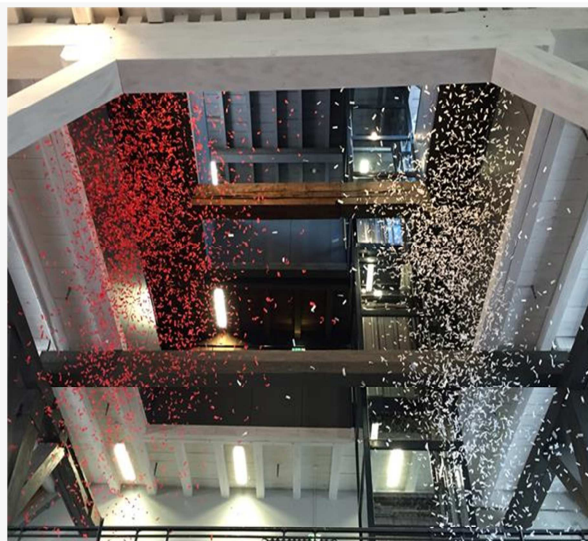
Vrijwilligersbulletin BAM

Juli 2015 No. 13

In dit nummer:

Pag.

- 2 *Bossche ArcheoHotspot geopend*
- 3 *Beschrijving bouwhistorische vondsten; Hijsrad of gaffelwiel*
- 4 *Nader bekeken; Peter Rovers*
- 5 *Sporen van Vreugde*
- 7 *Gaan en komen: Jan Romeijn en Annalies de Graaf*
- 9 *Nieuwe Afdeling Erfgoed*
- 12 *De dichter en de stad; de Binnendieze*
- 13 *Klassiek recept*
- 14 *Tentoonstellingen*
- 15 *Citadellaan 7; Kruithuis*
- 16 *Buitenaards wezen aangetroffen*
- 17 *Waar zijn we mee bezig; Postelstraat 36 en 38-40*
- 19 *Open Monumentendag 2015*
- 20 *Van de redactie*
- 20 *Colofon*



“Archeologie verlaat de donkere hoekjes en zoekt het licht op”...

Lees verder op pagina 2



Buitenaards bezoek in het Groot Tuighuis!

Lees verder op pagina 13



Het verhaal van een blije vaas...

Lees verder op pagina 5

Bossche ArcheoHotspot geopend

Door Ed Hupkens (tekst) en Dennis Dekker e.a. (foto's)



Woensdag 20 mei 2015 opende wethouder Huib van Olden samen met de tienjarige archeoloog-in-de-dop Ole Nieuweweme de tweede ArcheoHotspot in Nederland. Dat deden zij in het gebouw van het Groot Tuighuis aan de Bethaniestraat met het afschieten van een confettikanon. De eerste ArcheoHotspot werd december 2014 in het Allard Pierson Museum te Amsterdam opengesteld. Ceremoniemeester Ellen Wellenstein zag toe op een ordelijk verloop van het programma.



In het middenschip van het Groot Tuighuis liet presentator Donald Antskul diverse voorwerpen uit een grote, houten kist zien. Deze werden door enkele archeologen en bouwhistorici (Eddie Nijhof, Ronald van Genabeek en Ronald Gludemans) van deskundig commentaar voorzien.

Archeologievrijwilliger Angelo Andrean kreeg een toelichting op een Duitse wijnkan die hij uit de stort had opgegraven, datering 1550-1575.

Ole Nieuweweme kreeg botten te zien waaruit kralen voor een rozenkrans waren gezaagd.

André en Bernadette van den Eerenbeemt kregen uitleg over een middeleeuwse plavuis uit de kelder van hun huis in de Postelstraat.

Opening

Wethouder Van Olden gaf in zijn openingstoespraak aan dat het hier in het Groot Tuighuis om voorwerpen gaat, die allemaal in de grond van de gemeente 's-Hertogenbosch gevonden zijn. Volgens hem staat erfgoed de laatste tijd enorm in de belangstelling.



Archeologie verlaat de donkere hoekjes en zoekt het licht op. Zo beschreef Van Olden de nieuwe ArcheoHotspot. Voortaan kunnen in het Groot Tuighuis kinderen, amateurarcheologen en professionals terecht om samen archeologische voorwerpen te onderzoeken.

In de ArcheoHotspot kan het publiek een archeoloog aan het werk zien. Ook kunnen particulieren eigen archeologische vondsten afgeven om er informatie over te krijgen. De ArcheoHotspot helpt het verleden leefbaar, tastbaar en uitlegbaar te maken voor iedereen. Het is nadrukkelijk de bedoeling dat elkeen die iets met archeologie heeft er samenkomt en van harte welkom is. De derde ArcheoHotspot wordt binnenkort in Eindhoven geopend. Het is de bedoeling dat er uiteindelijk een landelijk netwerk van ArcheoHotspots ontstaat.

Tastbare archeologie

Een ArcheoHotspot is meer dan een fysieke ontmoetingsplek. Hij bestaat uit drie onderdelen: een ArcheoLab, ArcheoScope en ArcheoCommunity. In het *ArcheoLab* ziet de bezoeker de archeoloog aan het werk en kan hij of zij vragen stellen over die werkzaamheden. Je kunt vragen stellen over een gevonden munt of over archeologische regelgeving bij het aanleggen van een kelder in je huis. Je kunt ook meehelpen met het wassen en sorteren van vondsten.

De *ArcheoCommunity* verbindt via social media verschillende ArcheoHotspots, archeologen en materiaaldeskundigen. Men kan skypen met een archeoloog op een stadsopgraving in Nederland of in het buitenland.

De *ArcheoScope* is de digitale uiting van de ArcheoHotspots. Op interactieve kaarten met gekoppelde database kan de bezoeker zien waar archeologische vondsten te zien zijn, of en waar er in zijn of haar omgeving opgravingen hebben plaatsgevonden en waar momenteel onderzoek gaande is. De ArcheoScope is mede ontwikkeld door de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed.

Organisatie

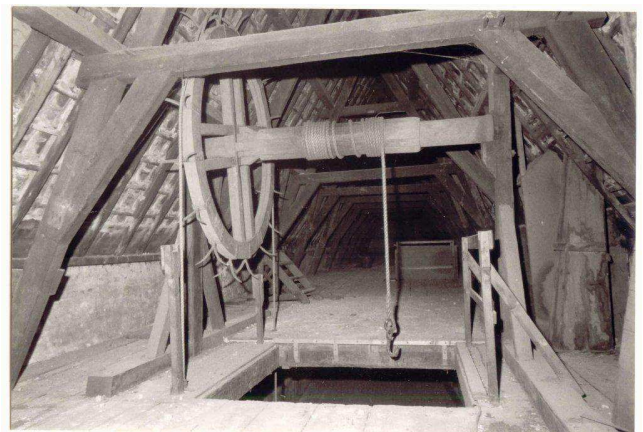
Marloes van der Sommen werkt drie dagen in de week als landelijk projectcoördinator ArcheoHotspots bij het Allard Pierson Museum in Amsterdam. Sinds mei 2014 is zij tevens aan de BAM verbonden als teamleider Depot en Archief. Aanspreekpunt voor de Bossche ArcheoHotspot zijn vooral ook Harmke Nijhof en Dick van de Vrie.

De ArcheoHotspot is wekelijks open op maandag tot en met donderdag, van 10.00 tot 16.00 uur. Het is niet de bedoeling dat bezoekers zelfstandig door het gebouw rondlopen. Ze worden ontvangen door een ArcheoHotspot-gastvrouw of –gastheer. De taak is globaal gesproken als volgt: de bezoeker bij binnenkomst ontvangen en informeren naar het doel van het bezoek. Het geven van een toelichting op het Groot Tuighuis: gebouw en presentatie in het middenschip, naar behoefte meer of minder uitgebreid. Het begeleid bezoeken aan de archeologische werkruimte (laboratorium) en eventueel het aan het werk helpen met de ArcheoHotspot-klus. Het gastvrouwschap/gastheerschap wordt ingevuld in shifts van 3 uur. Er zal worden gewerkt met een schema waarin de bezetting kan wisselen, maar wel enkele weken van te voren is afgesproken. Belangstellenden voor het gastvrouw/gastheerschap kunnen zich aanmelden bij Harmke, Marloes of Dick.

Beschrijving bouwhistorische vondsten: Hijsrad of gaffelwiel

Door Ed Hupkens

Een hijsrad is een werktuig om goederen of voorwerpen in een gebouw naar boven te hijsen of naar beneden te brengen. Het principe van een hijsrad is als volgt: een hijstouw wordt om een hijsas of windas gewikkeld door een daaraan vastzittend groot wiel of rad te laten draaien. Dat rad moet groot zijn en het touw lang, omdat het trekken aan het trektouw, dat het wiel in beweging zet, anders te veel kracht kost. Om het trektouw op het smalle wiel te houden, is het rad van gaffelvormige ijzeren elementen voorzien. Daarom wordt een hijsrad ook wel gaffelwiel genoemd.



Gaffelwiel op zolder pand Postelstraat 52

Het trektouw is 'eindeloos': het is een grote lus die door gaten of een luik in de vloer naar de verdieping eronder loopt, waar er dus eindeloos aan getrokken kan worden. Nou ja, tot de last op zolderniveau is aangekomen. Een hijsrad of gaffelwiel wordt zo hoog mogelijk in een pand geplaatst om zo hoog mogelijk voorwerpen of goederen te kunnen takelen of naar beneden te laten.

De as waarop het hijstouw wordt verzameld, kan horizontaal of verticaal zijn opgesteld. In het laatste geval heet het werktuig ook wel een kaapstander. Kaapstanders trof je aan op grote zeilschepen, die door 16 tot 24 man bediend worden, totdat het anker boven water was of het schip uit de geul getrokken was. De kaapstander werd ook op het land gebruikt om zware voorwerpen mee op te hijsen, bijvoorbeeld bij het opbouwen van een windmolen.



Gaffelwiel op zolder Groot Tuighuis

In het gebouw van het Groot Tuighuis bevinden zich twee hijsraden: een op de tweede verdieping en een op de zolder. Het gaffelwiel op de tweede verdieping is waarschijnlijk afkomstig van het voormalig wijnpakhuis van de familie Van Rijckevorsel aan de Postelstraat 52. Het hijsrad op zolder is aangebracht tijdens de grote verbouwing in 1752, toen de Oude Sint-Jacobskerk getransformeerd tot militair arsenaal. Er werden toen drie verdiepingvloeren met zware moerbalken en een houtskeletconstructie aangebracht. De hele dakconstructie werd vernieuwd en de voorgevel opnieuw opgetrokken. Met behulp van het hijsrad op zolder zijn daarbij heel wat materialen naar de verschillende verdiepingen getakeld.

Nader Bekeken

In deze rubriek belichten we telkens een van de medewerkers/vrijwilligers van de BAM. Deze keer is dat Peter Rovers. Hij is 64 jaar oud, woont in 's-Hertogenbosch en werkt sinds ruim 1 jaar als vrijwilliger voor de BAM.

Wat heb je beroepshalve zoal gedaan voordat je bij de BAM kwam werken?

Ik ben als elektricien mijn werkzaam leven begonnen. Al snel had ik door dat dit het niet helemaal was. Door studie op avondscholen en ervaring op te doen in het vak, ben ik overgestapt naar elektrotechnisch besturingsmonteur. Dan moet je denken aan automatisering van productiesystemen binnen bedrijven als Heineken, Shell, enz. Door reorganisatie binnen dat bedrijf kwamen onze banen op de tocht. Ik heb toen noodgedwongen een uitstapje gemaakt naar telefonie bij een Nederlandse dochtermaatschappij van het Amerikaanse bedrijf ITT. Dat was toen werkzaam voor de toenmalige PTT. Ook hier ging men reorganiseren en dus ben ik opnieuw gaan solliciteren om deze ontslag golf voor te blijven.

Zo kwam ik terecht bij Meco het latere Possehl Electronics Nederland. Dit was eigenlijk als tussenstation bedoeld, maar het liep anders. Het bedrijf had zich gespecialiseerd in het langs elektrochemische weg veredelen van frames (ook wel galvanotechniek genoemd) voor de elektronica zoals transistors en diodes. De veredeling bestond in die jaren uit het aanbrengen van een goudlaagje van 2 tot 6 μ . Een μ (mu) is een duizendste millimeter. Echter door concurrentie vanuit voornamelijk landen als China en Japan, kwamen de prijzen sterk onder druk te staan en werd er naar nog meer gespecialiseerde manieren gezocht. Uiteindelijk heb ik er 33 jaar, van 1979 tot 2012, gewerkt; Ik ben begonnen als machine operator (elektro-) monteur, door diverse cursussen te volgen werd ik technisch engineer. Ik heb er 18 jaar als ploegleider leiding gegeven aan een ploeg mensen in drieploegdienst. Tot ik in 2005 in weer in

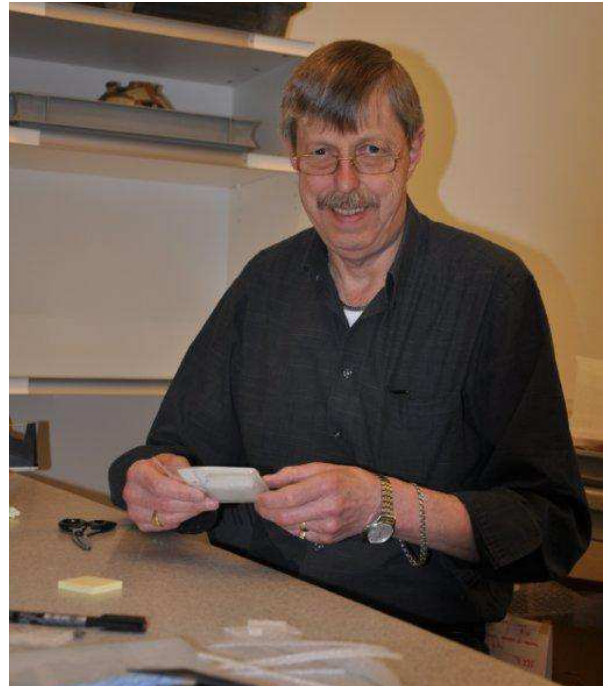
dagdienst ben gaan werken op de afdeling Production Support, die zich bezig hield met het aansturen van de afdeling productie- en kwaliteitsbeheersing.

Wat voor werkzaamheden doe je bij de BAM?

Bij archeologie ben ik begonnen met materialen wassen, samen met Joop. Vervolgens heb ik geleerd residu uit te zoeken, heb meegeholpen met het nummeren van de diverse materialen en metaal schoon gemaakt.

Toen ben ik gevraagd door Bouwhistorie om een kaartstelsel uit te zoeken, waarvan eigenlijk niemand echt wist hoe het in elkaar zat omdat er diverse systemen door elkaar werden gehanteerd. Ik ben er redelijk in geslaagd het systeem boven water te krijgen..

En sinds kort assisteer ik de afdeling Bouwhistorie met het verzamelen van bouwtekeningen en andere nuttige informatie, afkomstig van het stadsarchief, oud brandweerarchief en eigen archief. Deze orden ik op jaartal en sla ze digitaal op. Ook voorzie ik bestaande tekeningen van een omschrijving.



Op welke dagen ben je bij de BAM te vinden?

Dinsdag- en woensdagochtend ben ik van 09.00 tot 12.00 uur aanwezig.

Er is natuurlijk ook een leven buiten de BAM. Waar houd je je verder mee bezig?

Thuis ben ik regelmatig achter de computer te vinden. Niet om spelletjes te doen, want daar geef ik niets om, maar om dingen uit en op te zoeken. Zo heb een Belgische site gevonden (www.gratis cursus.be) waar van allerlei gratis cursussen op staan, van Word-, Excel- tot Photoshop-cursussen toe. Ik ben zelf nu voor mijn plezier bezig met een cursus Access.

Verder mag ik graag puzzelen vooral doorlopers en cryptogrammen hebben mijn voorkeur.

Met vakantie gingen we meestal met de caravan op pad. Maar sinds de kinderen het ouderlijk huis hebben verlaten, mogen mijn vrouw en ik graag stedentrips of andere korte vakanties maken. Maar eens in de paar jaar vinden we het nog steeds fijn om hier in Nederland in een vakantiepark een acht persoonsbungalow te huren voor een lang weekend met onze zoons en schoondochters.

Sporen van Vreugde

Door Len Janssens



Wie bij de BAM naar binnen stapt en even naar rechts zwaait om onze huismeester te begroeten, krijgt onvermijdelijk de witte, robuuste vaas in beeld die al enige jaren in de hal staat. Hoewel toch redelijk fors van formaat, valt hij daar eigenlijk helemaal niet op. Wat is dat eigenlijk voor een ding en wat doet het daar in de hal? (Foto: Gerard Monté 22 januari 2007)

Bij nadere beschouwing blijkt het een gipsmodel te zijn van een grote vaas, althans een deel daarvan, want de sokkel ontbreekt. Maar wie bekend is in de stad, heeft hem dan waarschijnlijk al herkend; De Vaas van Vreugde. Staat nu te pronken op het Julianaplein, nabij het station. Vaas van Vreugde? Een blijde vaas? Nou nee, een vaas gemaakt door de Bossche beeldhouwer Louis Vreugde (1868-1936). Louis liet ook nog andere sporen na in onze stad.

De kunstenaar

Louis Vreugde, zoon van een ambachtelijk meubelmaker, volgde de opleiding aan de Bossche Koninklijke School voor Nuttige en Beeldende Kunsten en viel daar al snel op door zijn buitengewone talent. Hij studeerde ook aan de Academie in Den Haag, ging in de leer bij architect Ed. Cuypers te Roermond en bekwaamde zich verder in Berlijn, Hannover en Münster.

In 1900 vestigde hij zich in Haarlem. Hij is als beeldhouwer op veel plaatsen in Nederland buitengewoon productief geweest, maar zijn belangrijkste werk is te zien in het Tropenmuseum te Amsterdam. Hij maakte daarvoor zowel binnen als buiten het gebouw vele sculpturen, friezen en bustes. Kijk daarvoor maar eens op www.collectie.tropenmuseum.nl



De vaas



Louis Vreugde maakte in 1912 een monumentale vaas in opdracht van de Vereniging 's-Hertogenbosch Belang. Deze voorloper van de huidige VVV wilde de vaas schenken aan de gemeente 's-Hertogenbosch, ter gelegenheid van haar 12,5 jarig bestaan. Voorwaarde was dat deze vaas op het Stationsplein kwam te staan, pal voor het monumentale station van Cuypers. De gemeente zag de vaas liever op het Julianaplein maar gaf zich na enig geharrewar gewonnen. Van 1913 tot 1978 prijkte de vaas in het rozenperk voor het station. Op de vaas zijn vier voorstellingen te zien die verwijzen naar uitspraken van Albertus Cuperinus (ca. 1500-1560), schrijver van *Die chronicke van der vermaerder ende vromer stad van 't s Hertogenbosch*. Een uitgebreide omschrijving van de vaas (inclusief foto's) is te vinden op

<http://www.vanderkrogt.net/standbeelden/object.php?record=NB32cs>

Toen de zandstenen vaas in 1978 tijdelijk moest worden verwijderd in verband met de reconstructie van het stationsplein, bleek deze in deplorabele staat te zijn. Hij brak in stukken die niet meer te restaureren waren. De brokstukken werden opgeslagen en raakten in de vergetelheid.

In 1999 publiceerde toenmalig BAM-medewerker Eddie Smits in Bossche Bladen een artikel over de vaas en kwam er eindelijk een reddingsoperatie op gang. De originele gipsmodellen van de figuren op de vaaswand bleken er nog te zijn. Op basis van die gipsmodellen en foto's maakte kunstenaar Toon Grassens een bronzen replica die op 5 oktober 2003 op het Julianaplein werd onthuld. Waarmee de gemeente 90 jaar na dato alsnog haar gewenste voorkeursplaats in vervulling zag gaan.

Nog meer Vreugde

Er zijn nog twee creaties van Louis Vreugde te vinden in onze stad. Opdrachtgever voor beide werken is de Bossche arts G.J.P. Daniels (1872-1933), goede vriend van Louis. Ze kenden elkaar via een wederzijdse vriend, de schilder Piet Slager (1871-1938). Dr. Daniels was 25 jaar als arts werkzaam in de stad. In die tijd gaf hij zijn vriend Louis twee keer

opdracht tot het ontwerpen van een beeldhouwwerk. Zijn eerste opdracht moet voor beiden niet gemakkelijk zijn geweest.

De engel van Keesje

In het oudere deel van de begraafplaats Orthen, vlakbij de kapel, staat een bijzonder, ontroerend kindergrafmonument. Een serene engel houdt een klein jongetje in haar armen. Het jongetje is Keesje, het zontje van Dr. Daniels dat in 1906 op driejarige leeftijd aan difterie overleed. Het beeldje is ongeveer 1,5 meter hoog. Het is een markant beeld dat bekend is bij iedereen die zich bezighoudt met grafmonumenten.



Woonhuis Van der Does de Willeboissingel 13

Van geheel andere, meer opgewekte aard was de tweede opdracht van Daniels aan



Louis Vreugde. Dr. Daniels liet in 1910 een woonhuis met praktijk bouwen aan de statige Kloostersingel (later omgedoopt tot Van der Does de Willeboissingel). De villa, gesitueerd op de hoek met de Capucijnenlaan, werd ontworpen door architect P. Kuiper jr. en valt op door de eenvoudige bakstenen voorgevel met daarop uitbundige, bijna barokke natuurstenen guirlandes met ranken en engeltjes.

Juist die opvallende ornamenten op de balkons en om de centrale ingang, natuurlijk van de hand van Louis Vreugde, geven een voorname allure aan het huis.

Drie sporen van een groot kunstenaar in deze stad, met elk een totaal andere achtergrond en ontstaansgeschiedenis. Waarvan er één, de vaas, ternauwernood gered. Laten we hopen dat ook de andere twee sporen, die behoren tot ons Bossche erfgoed, behouden blijven tot in de verre toekomst.

Bronnen:

www.collectie.tropenmuseum.nl; www.bastionoranje.nl; www.bossche-encyclopedie.nl; Smits, E. Bossche Bladen 1991-1; Smits, E. Bossche Bladen 1991-2

Gaan en komen: Jan Romeijn en Annalies de Graaf

Door Len Janssens

Jan werkt vanaf 1 februari 2000 als beleidsmedewerker bij de BAM, maar loopt al sinds 1979 bij de gemeente 's-Hertogenbosch rond. Tot zijn komst bij de BAM heeft hij voor de gemeente diverse functies vervuld, o.a. als personeelsfunctionaris (Jan deed de Sociale Academie) maar heeft zich vooral bezig gehouden met het GroteStedenbeleid. In de praktijk betekende dat in die tijd dat je vooral bezig was met het bedenken van ideeën om achterstandswijken te verbeteren, samen met betrokken instanties en de bewoners.

Nadat Jan bij de BAM kwam heeft hij een post-HBO opleiding gevolgd op het gebied van bouwhistorie en restauratie om zich beter te kunnen verdiepen in de materie.

Team Advies

Wat doet Jan allemaal in de 28,75 uur die hem per week ter beschikking staan? Hij is teamleider van het Team Advies van de BAM. In dit team vertegenwoordigen Eddie Nijhof, Stefan Molenaar, Harrie Boekwijt, Johan van den Eijnden en Peter Duijkers elk hun eigen discipline.

Het Team Advies geeft advies omtrent het verbouwen en restaureren van gebouwen aan diverse gremia; zoals B&W, de Monumentencommissie, woningeigenaren, architecten, bouwbedrijven en makelaars. Daarbij is de monumentale waarde van het pand altijd leidend. De archeologen komen hierbij in beeld op het moment dat er ook in de grond wordt gegraven bij deze werkzaamheden. Andere taken van het Team Advies zijn het bekijken van de gemeentelijke bouwplannen en het adviseren van de collega's van de afdelingen Bouwen en Ruimtelijke Ordening en Stedenbouw



op dat vlak. De ruimtelijke ordening valt onder het werkgebied, omdat cultuurhistorie verplicht moet worden opgenomen in bestemmingsplannen. Uiteraard is het Team Advies betrokken geweest bij de opstelling van de gemeentelijke Cultuurhistorische Visie 2012-2029. Voor de geïnteresseerden; deze visie is te bekijken op de site van de gemeente: http://www.stadsarchief.nl/fileadmin/afbeeldingen/afb/Historie/Cultuurhistorische_visie_2012-2029.pdf

Jan is inmiddels 65 en verwacht dat 20 augustus 2015 zijn laatste BAM-werkdag zal zijn. Hij verkeert in de gelukkige omstandigheid dat hij ruim de tijd krijgt om zijn opvolgster, planologe Annalies de Graaf (51) in te werken. Annalies heeft 16 jaar als beleidsmedewerker gewerkt bij de gemeentelijke afdeling Wonen. En zodoende kenden zij elkaar al geruime tijd. Toen haar

bekend werd dat er iemand gezocht werd voor de functie van Jan, heeft ze onmiddellijk gereageerd. Het leek haar een fantastische kans om in deze job aan de slag te gaan. Ze was meteen verkocht. Jan vult meteen aan dat hij, toen hem werd verteld dat Annalies kandidaat was voor zijn baan, spontaan reageerde met: "onmiddellijk doen!". En dus heeft Annalies zich, net als Jan destijds, meteen ingeschreven bij de Hogeschool Utrecht voor de post-HBO opleiding Monumentenzorg, Erfgoed en Ruimte en is zij hier volop mee bezig. Een prima methode om zich de specifieke materie snel eigen te kunnen maken. Nu trekken Jan en Annalies dus sinds 1 januari jl. samen op.

Voor Annalies liggen er wel enkele uitdagingen te wachten. De samenvoeging met het Stadsarchief en Vestingwerken is in volle gang en dat vergt natuurlijk veel energie en flexibiliteit. Als teamleider van het nieuwe team Ontwikkeling en Advies is ze nauw betrokken geweest bij bijvoorbeeld het schrijven van het ondernemingsplan.

Na de samenvoeging wordt het team ook groter: Rolf Hage van het Stadsarchief en Huibert Crijns van Vestingwerken worden in de gelederen opgenomen. Annalies gaat met het nieuwe team brainstormen over "hoe

worden we een team”, “wat staat er op onze agenda”, “hoe ziet de toekomst er uit” etc. Hoe het in de praktijk allemaal gaat lopen zal de tijd leren, het is in elk geval een hele leuke uitdaging. Annalies geeft aan dat ze het ook een goede zaak vindt dat de publieksfunctie nu veel meer op de voorgrond komt.

Wat brengt de toekomst

Veel energie zal gestoken worden in de vraag wat er moet gebeuren met de vele (grote) panden die leeg komen te staan. Dat zijn kerken, maar ook andere (bedrijfs-)gebouwen. De herbestemming daarvan is een urgente kwestie.

Leegstand is in de meeste gevallen achteruitgang en in alle opzichten een kostbare zaak. Het betreft het behoud van erfgoed en dus heeft het team Ontwikkeling en Advies hierin een leidende positie. De gemeenteraad en het college van B&W hebben veel belang bij het behoud van dit erfgoed, omdat inmiddels wel vaststaat dat historische steden een grote aantrekkingskracht hebben op publiek en bedrijven. Daarmee is dat erfgoed dus een economische factor van belang.

Op mijn vraag hoe de (werk-)sfeer bij de BAM haar bevalt is Annalies meteen enthousiast. Ze is blij met de goede sfeer onderling, de inhoudelijke betrokkenheid van medewerkers en geniet van het enthousiasme van de vele vrijwilligers. Dit wordt ook onmiddellijk beaamd door Jan, die aangeeft dat hij juist daardoor al die jaren met plezier naar zijn werk is gegaan.

Tot slot natuurlijk de vraag aan Jan; wat ga je straks doen als pensionado? Het antwoord is kort en duidelijk: “In de eerste plaats ga ik voor de rest van 2015 helemaal geen verplichtingen aan. En dan zien we wel weer verder”. Lijkt me een uitstekend uitgangspunt. Namens de redactie van het bulletin wens ik Jan dan ook alle goeds in zijn welverdiende vrije tijd. En natuurlijk wensen we Annalies heel veel succes in haar job!

BAM, Stadsarchief en project Vestingwerken worden één nieuwe Afdeling Erfgoed

Door Hans Meester

In dit artikel licht ik graag de stand van zaken toe omtrent de voortgang van de samenvoeging BAM, vestingwerken en stadsarchief. Ik heb begrepen dat veel vrijwilligers vooral nieuwsgierig zijn naar wat er nu verandert als de nieuwe organisatie er komt.

Het concept-ondernemingsplan zegt daar veel over. Ik zal proberen het in mijn eigen woorden samen te vatten. Omdat de meeste mensen die dit lezen de situatie bij BAM kennen, zal ik mijn verhaal doen vanuit BAM-perspectief.



In de eerste plaats zal ik bespreken waarom we het doen. Daarna vertel ik wat er **niet** gaat veranderen. Dat is ook prettig om te weten. Tenslotte komen de veranderingen aan bod.

Waarom doen we het?

Het gemeentebestuur en de ambtelijke top hebben een notitie gemaakt, die heet “van betekenis voor de toekomst”. Daarin staat, dat cultuurhistorie voor onze stad een “unique sellingpoint” is. Uit onderzoek blijkt dat steden met veel monumenten het economisch veel beter doen dan steden die dit niet hebben.

Mensen wonen graag in zo'n stad en bedrijven willen zich er graag vestigen. Daarom wil ons gemeentebestuur een sterke erfgoedafdeling, waarin alle krachten zijn gebundeld.

Wat verandert niet?

Door de samenvoeging, is er veel, dat niet verandert. We blijven een stad met een eigen stadsarchief dat voor iedereen toegankelijk is. We blijven actief met bouwhistorisch en archeologisch onderzoek. We zorgen goed voor onze bronnen: onze archieven, onze monumenten en onze archeologische en bouwhistorische vondsten. Die moeten voor iedereen toegankelijk blijven. Ook blijven we projecten doen, vergelijkbaar met de vestingwerken. Wat ook niet verandert: Bij BAM en stadsarchief werken veel vrijwilligers. Zonder hun bijdrage zou ons werk een hopeloze missie zijn. Het zou onbetaalbaar worden. Bovendien zijn zij enthousiaste pleitbezorgers voor ons werk. Dat merkt ook ons gemeentebestuur en dat helpt ons erg.

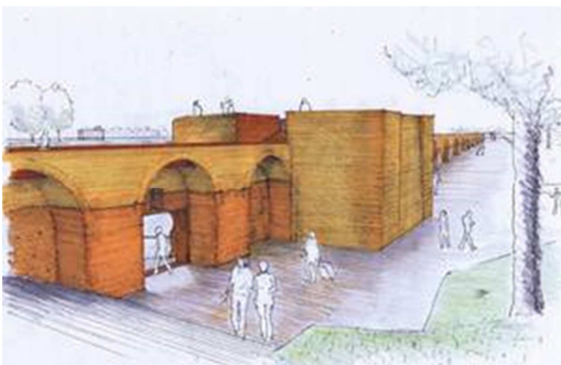
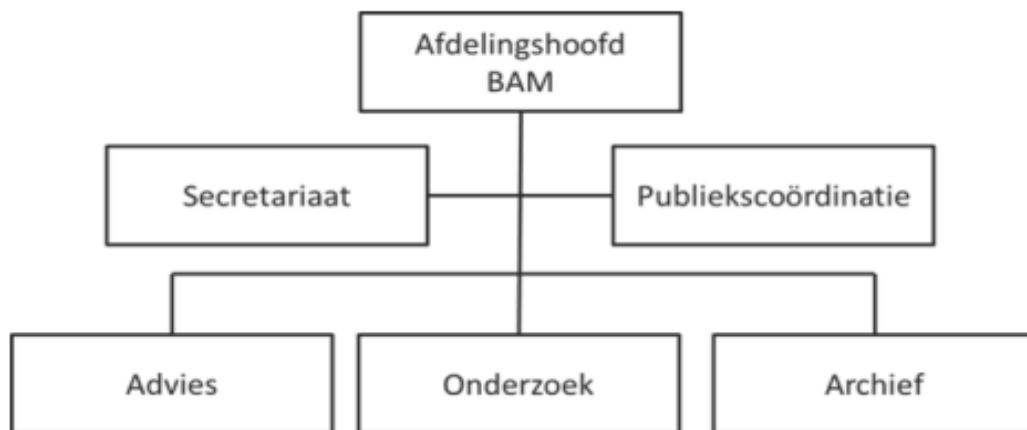
Wat er verandert: Nieuwe accenten:

Inhoudelijk komen er wel ander accenten in ons werk, zoals:

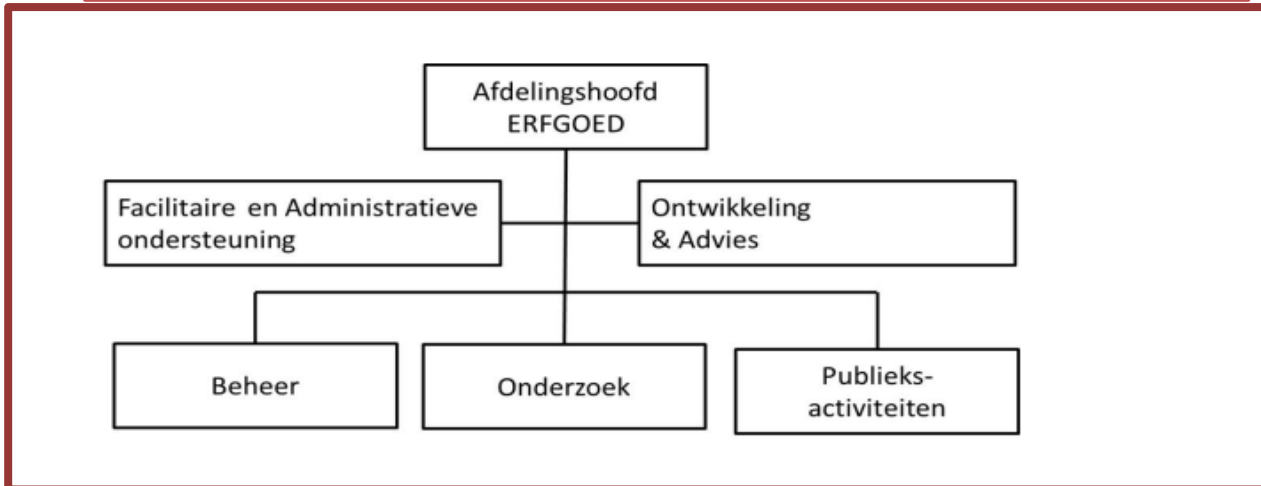
- Erfgoed toegankelijk maken voor een bredere groep mensen
- Meer aandacht voor de herbestemming van leegkomende gebouwen
- Erfgoedontwikkeling (zelf plannen maken voor het opnieuw beleefbaar maken van erfgoed)
- Nieuwe aandacht voor cultuurhistorisch landschap en het beleg van 1629

Wat er verandert: De organisatie zelf

Dit was het organisatieschema van de BAM vóór de samenvoeging met Stadsarchief en Vestingwerken:



En zo wordt het organisatieschema van de samengevoegde afdelingen:
De Afdeling Erfgoed



Archief wordt: Beheer

Het team “Archief” heet straks “Beheer”. Dat komt, omdat hierin nu zowel het archief van Stadsarchief (SA) als het archeologisch en bouwhistorisch depot zijn ondergebracht. In de praktijk is het beheren van een stadsarchief toch wat anders dan een bouwhistorisch depot, zodat beide deskundigheden in het team aanwezig moeten zijn. Van het stadsarchief komen mensen mee die kennis hebben van informatisering en systeembeheer. Daarvan kan archief van BAM profiteren.

Onderzoek

Het team “Onderzoek” kennen we vanuit BAM. Maar let op: hier zijn nu ook de onderzoekers van het stadsarchief ondergebracht. Het is de bedoeling dat je het bouwhistorisch onderzoek, het archeologisch onderzoek en het archiefonderzoek nog steeds kunt onderscheiden. Op alle drie deze terreinen willen we ook in de toekomst voorop blijven lopen. Er zal natuurlijk een gezamenlijk onderzoeksprogramma worden gemaakt.

Publieksactiviteiten

Het team “publieksactiviteiten” is nieuw voor BAM. Het moet inhoud geven aan het voornemen om meer mensen te bereiken met ons enthousiasme voor cultuurhistorie.

Advies wordt: Ontwikkeling en Advies

Een team “advies” kenden wij ook bij BAM. Dat heet straks “ontwikkeling en advies”. Daarin blijven we adviseren over bouwplannen en bestemmingsplannen en doen we ook aan monumentenzorg. Maar nu is er ook de ambitie neergelegd om zelf meer plannen te ontwikkelen, zoals vroeger in het project vestingwerken, maar straks ook voor het landschap (het beleg van 1629) en voor het herbestemmen van grote monumenten.

Wat er verandert: een nieuw afdelingshoofd en nieuwe teamleiders



Het is inmiddels zeker dat **Martin Nooijens** de nieuwe afdeling Erfgoed gaat leiden.

Inmiddels zijn de “beoogde” teamleiders voor de nieuwe organisatie aangewezen.

Het zijn: **Ronald van Genabeek** (team Onderzoek), **Gerrit Verbeek** (team Beheer), **Rob van de Laar** (Publieksactiviteiten) en **Annalies de Graaf** (Ontwikkeling & Advies)

Martin Nooijens

Alle medewerkers zijn al ingedeeld in één van de nieuwe teams. Wie nieuwsgierig is kan de nieuwe indeling inzien bij Annalies de Groot.



Ronald van
Genabeek



Gerrit Verbeek



Rob van de Laar



Annalies de Graaf

Wat ook verandert: Met z'n allen in één gebouw

Inmiddels is besloten dat de nieuwe afdeling wordt ondergebracht in het gebouw Bethaniestraat 4-6. Hiervoor moet het gebouw worden verbouwd. Dat vernieuwde gebouw moet een erfgoedwerkplaats worden die iedereen in de stad weet te vinden. Onderdeel daarvan is een “studiezaal-nieuwe-stijl”, waar je gebruik kunt maken van de allernieuwste digitale mogelijkheden.

Het duurt nog een tijd, voordat er gebouwd kan worden. Daarop willen we niet wachten, anders komt onze samenwerking niet op gang. Daarom gaan we onderzoeken waar in het gebouw Bethaniestraat nog plekken kunnen worden gemaakt voor medewerkers van het stadsarchief, zodat vast een aantal mensen kunnen verhuizen. Er moet nog veel gebeuren, maar we zijn op weg!

De dichter en de stad; De Binnendieze

Door Len Janssens



Op welk moment van de dag kun je een historische stad als 's-Hertogenbosch het beste bekijken? Tja, dat ligt er natuurlijk aan wat je zoekt en waar je van houdt. Op een drukke zaterdagmiddag zie je weinig van de bebouwing maar kun je je des te meer onderdompelen in het gewoel van shoppende mensen en schreeuwende marktkooplui. Of wat te denken van de stad bij avond; in het schemerdonker door de smalle stegen, de Markt en de al lichtelijk onrustige Parade waar het uitgaanspubliek langzaam maar zeker de stad overneemt.

Maar mijn favoriete tijdstip is toch wel de vroege zondagochtend. Laten we zeggen tussen 09:00 en 10:00 uur. De stilte is dan oorverdovend, alles is in rust. En ga dan vooral eens kijken op verborgen plekjes waar de Binnendieze zich af en toe laat zien. Bijvoorbeeld achter de Hinthamerstraat, lopend vanaf de Jeroen Boschtuin door de Louwschepoort, langs de Zusters van Orthenpoort naar de Schilderstraat. Kijk om je heen en ontdek hoe mooi en verstillend die stad dan is.

De term “schilderachtig” schiet daar zelfs tekort. Sta af en toe stil en hang eens over een van de brugleuninkjes en mijmer, genietend van water, groen en stilte, gewoon wat voor je heen. Zoals ook dichteres Lidy Peters dat doet in haar gedicht “Aan de Dieze”. Ze won er in 2008 de derde prijs mee in het Rotaryconcours “Dichten aan de Dieze”.

Lidy Peters; Aan de Dieze

Dit kalme water stroomt al zoveel jaren
Langs en onder oude stenen door
Ze laat mij keer op keer verbazen
Over de stilte die ik in haar hoor.

Ze stoort zich niet aan alle blikken
Laat zich slechts strelen door de wind
Opent weids haar waterarmen
Voor ieder die haar spiegel vindt.

Ik zoek in haar mijn moeders ogen
Haar kinderstappen langs de wal
Heeft zij zich hier, zoals ik nu,
Over de brug gebogen?

Het water weet, het water zwijgt en
Rimpelt dromend door haar stad.



Klassiek recept: In honing geïnceerde champignons

geselecteerd door Roland Dingen

“Leg de gehakte steeltjes in een nieuwe obenschaal en doe er peper, lavas en wat honing bij. Roer er vissaus door en, spaarzaam, olie.”

Uit: Het kookboek van Apicius 7,13,6

Voor vier personen

1 eetlepel (15 ml) olijfolie

1 eetlepel (15 ml) vissaus

1 eetlepel (30 gr) honing

2 eetlepels fijngehakte verse lavas of bleekselderijblad

½ theelepel versgemalen zwarte peper

225 gr grote champignons, in dikke plakjes gesneden



Breng de olie, vissaus en honing in een steelpan aan de kook. Doe de lavas, de peper en de champignons erbij. Laat alles flink koken, zodat de meeste vloeistof verdampt en de champignons een glanzend honing-olielaagje krijgen.

“In de oudheid waren paddenstoelen een zeer gewaardeerde delicatessen – maar het eten ervan was niet zonder risico. Niet iedereen wist even goed de eetbare en giftige soorten uit elkaar te houden. Daarom zijn er bij Romeinse en Griekse schrijvers van geneeskundige werken veel middelen te vinden die als tegengif bij paddenstoelenvergiftiging te gebruiken zijn. Merkwaardigerwijs, voor ons althans, bevatten deze tegengiften vaak dezelfde ingrediënten waarmee de paddenstoelen bereid werden. Misschien was het gevaar overigens wel onderdeel van het genot dat de gourmet in hart en nieren aan paddenstoelen beleefde, zoals veel Japanners het risico van giftige sushi voor lief nemen.

De Romeinse keizer Claudius (10 vChr - 54 n Chr.), die met de verovering van Britannia begon, stierf, gekweld door helse pijn, nadat hij op een schaal boleti was aangevallen. Volgens iedereen lag dit echter niet aan de paddenstoelen; zijn vrouw had er gif bij gedaan. Het oude recept hierboven is ook voor boleti. Dit waren niet noodzakelijkerwijs boleten (bijvoorbeeld Eekhoorntjesbrood), maar waarschijnlijk eerder paddenstoelen die lijken op onze gewone champignons, de soort Agaricus Caesarius. Ze werden in ieder geval kennelijk als een delicatessen beschouwd, gezien het feit dat de moeite werd genomen om de steeltjes apart te serveren. Grote, open champignons voldoen naar mijn idee het beste voor dit recept, maar u kunt uiteraard ook gedroogd Eekhoorntjesbrood nemen.”

Tentoonstellingen

Door Tamara Nadibaidze

<p><u>Het Noordbrabants Museum, Den-Bosch</u></p> <p>Botanische kunst, een bloemrijke wetenschap Te zien t/m 6 januari 2016</p> <p>Schilderijen en tekeningen van de VBKN (De Vereniging Botanische Kunstenaars Nederland) worden in de tentoonstelling Botanische kunst, samen met bloemschilderkunst uit de collectie van Het Noordbrabants Museum getoond.</p>	<p><u>Rijksmuseum Twente, Twente</u></p> <p>De Gouden Eeuw van Twente Te zien t/m 2016</p> <p>De Gouden Eeuw van Twente toont hoe een brede en zeer diverse collectie is gevormd die maar weinig musea kennen en waarin bijna alle belangrijke stromingen in de kunstgeschiedenis vertegenwoordigd zijn.</p>
<p><u>Teylers Museum, Haarlem</u></p> <p>Verre Reizen Te zien t/m 11 oktober 2015</p> <p>In de 18e eeuw werden ervaringen in woord en beeld opgetekend in reisverslagen. De tentoonstelling Verre Reizen in Teylers Boekenkabinet toont een selectie van de mooiste reisverslagen uit onze collectie.</p>	<p><u>Museum Het Valkhof, Nijmegen</u></p> <p>High Tech Romeinen te zien t/m 24 januari 2016</p> <p>In de spectaculaire familietentoonstelling High Tech Romeine staat de technologie die in de Romeinse tijd werd gebruikt centraal. Wat voor slimme uitvindingen hebben de Romeinen gedaan? En gebruiken we deze tegenwoordig nog steeds?</p>



Citadellaan 7: Het Kruithuis

Door Tamara Nadibaidze



Het Kruithuis werd gebouwd in 1618-1621. Het is het laatste, nog bestaande Kruithuis uit de Tachtigjarige Oorlog. Architect was de, in 's-Hertogenbosch wonende, krijgsvrouwkundig ingenieur en medicus Jan van der Weeghen. Van der Weeghen heeft het gebouwd naar het voorbeeld van het eerste Kruithuis van Delft (ontploft op 12 oktober 1654).

Voor de bouw stelde de stadsregering 12.000 gulden beschikbaar. De bouw van het Kruithuis kostte de stad uiteindelijk 22.748 gulden, 4 stuivers en 6 oortjes. De bouw van het Kruithuis was noodzakelijk in die tijd. De munitie lag op diverse plaatsen opgeslagen in de stad en dat zorgde voor gevaarlijke situaties.

Het gebouw is sober gebouwd in baksteen met enige architectonische verrijking aan traptorens en poort. Van der Weeghen gebruikte traditionele materialen: baksteen, hardsteen, hout en leien. In de traptorens zijn stenen wenteltrappen geplaatst.

Het zeshoekige gebouw heeft dikke, gesloten buitenmuren en dunnere, meer open binnenplaatsmuren. Het dak is heel licht geconstrueerd. Dit is gedaan om, in geval van een explosie, de druk omhoog en naar binnen te leiden, zodat het rondvliegend puin niet in de stad terecht zou komen. Dat is ook de reden dat de ingang van het Kruithuis aan de achterzijde ligt, dus van de stad afgekeerd.

Het geheel was omgeven door een gracht met een valbrug, waarover men door een poort in het Kruithuis kwam. In 1769 werd de gracht gedempt en de brug afgebroken

De omgeving van het Kruithuis is in de loop der eeuwen sterk gewijzigd. Met name de aanleg van de Zuid-Willemsvaart (voltooid in 1826) heeft grote impact gehad: hierdoor is het Kruithuis als het ware op een strook tussen de Zuid-Willemsvaart en de rivier de Aa komen te liggen.

De dienst Domeinen heeft het gebouw in 1917 afgestoten en overgedragen aan de gemeente 's-Hertogenbosch.

In 1975 vond er een grondige restauratie plaats, waarbij de toenmalige, lager gelegen positie weer zichtbaar werd gemaakt, evenals de toegangspoort met brug die over de stadsgracht liep. Tot 1972 heeft het allerlei functies gehad: opslagplaats, laboratorium, houtzagerij, openluchttheater, repetitielokaal voor Het Brabants Orkest en expositieruimte voor de Gemeentelijke Tentoonstellingsdienst.



Het Kruithuis, 1923 Piet Slager



Tegenwoordig organiseert STOK (stichting Stedelijk Overleg Kunstenaars) in het Kruithuis educatieve projecten, exposities en workshops. Het toekomstige gebruik van het gebouw is onzeker. In 2014 liet de gemeente de gebruiksmogelijkheden onderzoeken en daar kwam uit dat realisatie van een vestingmuseum, horecagelegenheid of een kantoor tot de mogelijkheden behoort. Voorlopig moeten we even afwachten wat het zal gaan worden.

Buitenaards wezen aangetroffen in Groot Tuighuis:

Door Len Janssens (tekst) en Harmke Nijhof (foto's)

Het was even schrikken: op een onverwacht moment werd uw verslaggever te velde plotseling geconfronteerd met een angstaanjagend wezen. Op klaarlichte dag troffen we in het lab een, naar het schijnt, verre verwante van ET aan. Afkomstig van een geheel ander sterrenstelsel en duidelijk op zoek naar nieuwe vrienden. Zij bleek heel goedaardig te zijn en poseerde trots voor de fotograaf. Mocht u haar tegenkomen; schrik niet en benader haar gerust om een praatje te maken. U zult merken dat zij geen kwaad in de zin heeft.



Waar zijn we mee bezig

Door Maarten Enderman

Bij bouwhistorisch onderzoek komt het soms net aan op dat ene stukje in de puzzel. En laat dat stukje nou net niet te zien zijn. Klassiek is de bouwnaad achter een regenpijp waardoor net niet zichtbaar is of de linker muur tegen de rechter is gebouwd of andersom. In het geval van het recente onderzoek in de kelders van het stadhuis was het niet een regenpijp, maar een leiding voor de elektriciteit waardoor de bouwnaad werd afgedekt. Zoals je misschien weet bestaat het stadhuis eigenlijk uit drie huizen, die geleidelijk aan werden samengevoegd en in de 17^{de} eeuw verstopt achter één gevel. In de kelders is de oude structuur nog goed herkenbaar. Van het middelste huis werd altijd gedacht dat het in de eerste helft van de 14^{de} eeuw was gebouwd en dat er vervolgens een achterhuis tegenaan was gebouwd. De betreffende naad bevond zich op de aansluiting van beide delen. Uit het metselwerk kon inderdaad de bovenstaande redenering worden gevolgd.

Maar wat opviel achter de elektriciteitsleiding was de forse breedte van de naad. Met enige moeite kon de leiding worden opgelicht en na het verwijderen van de vulling van de naad kreeg de geschiedenis plots een heel ander verloop. Uit het metselwerk van het achterhuis bleek dat dit oorspronkelijk tegen een glad oppervlak was gebouwd

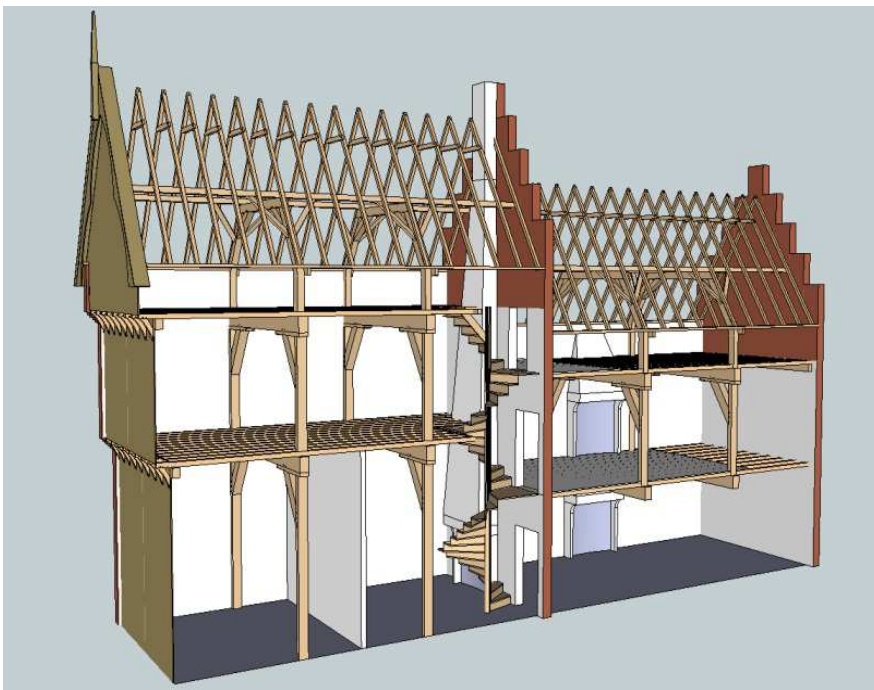
dat geerde ten opzichte van de huidige achtermuur van het voorhuis. Die muur was ook minder glad. Het achterhuis was dus gebouwd tegen een voorganger van het huidige voorhuis.

Postelstraat 36 en 38-40

De vraag welk huis er het eerste stond deed zich ook voor bij de huizen Postelstraat 36 en 38-40 (links naast huis 'De Munt'). Deze buurpanden kwamen opvallend met elkaar overeen, zodat het niet uitgesloten leek dat ze gelijktijdig tot stand waren gekomen. Anders dan gebruikelijk waren de achterhuizen net zo diep als de voorhuizen en hadden beide panden in eerste instantie geen kelder gehad.



Postelstraat 36 en 38-40



Reconstructie van het huis Postelstraat 36

Tijdens het onderzoek leek het achterhuis van Postelstraat 38-40 tegen nr. 36 gebouwd. Maar op foto's van de restauratie van het voorhuis van Postelstraat 38-40 in de jaren 70, waren duidelijk sleuven voor muurstijlen in het metselwerk zichtbaar. Dat wees weer op een gelijktijdige bouw of zelfs dat dit huis ouder was. Omdat op dit moment in beide huizen aan de voorzijde niet zou worden verbouwd, kon hierover geen uitsluitsel worden gekregen. Het onoplosbare probleem was al verwerkt in het onderzoeksverslag, toen onlangs voor kleuradvies nog een klein onderzoekje aan de gevel moest worden uitgevoerd. Bij aankomst bleek een elektricien net enkele gaten in de vloer van de voorkamer van nr. 36 te hebben gezaagd; ook bij de gemeenschappelijke muur. Het bleek dat het huis een verdiepingshoutskelet had gehad waartegen de zijmuur was gemetseld. Beide huizen waren dus gelijktijdig tot stand gekomen met vanwege de dikte van de muur maar aan één zijde muurstijlsleuven.

Nogmaals Orthenstraat 55

Dat het loont om naderhand nog eens terug te komen, is in de vorige aflevering van het bulletin ook al aan de orde gekomen n.a.v. het onderzoek in Verwersstraat 9. Ook het onderzoek in Orthenstraat 55, dat in Bulletin 10 werd besproken, kreeg onlangs nog een staartje.



De linker zijmuur van het achterhuis van Orthenstraat 55 met gemarkeerd de spaarbogen en kaarsnissen. De rode lijn is het oorspronkelijke vloerniveau van de kamer boven de kelder. De 17^{de}-eeuwse balklaag van de verdieping ligt op het oude, 14^{de}-eeuwse niveau.

Men had om nog onbekende redenen één van de zijmuren op de begane grond ontleisterd waardoor de spaarbogen van het 14^{de}-eeuwse achterhuis helemaal in het zicht waren met onder elke boog een kaarsnis. Een tweede rij kaarsnissen stak nog net de puntige bovenzijde uit boven de vloer. Hieruit bleek dat het achterhuis oorspronkelijk een kelder gehad moest hebben. Omdat de begane grond daardoor lager moet zijn geweest, is het goed mogelijk dat het stenen achterhuis een houten voorhuis heeft gehad. Dit verschijnsel is wel bekend, maar tot nog toe nooit met zekerheid aangetoond. Ook de situatie die in het stadhuis werd gevonden zou hier op kunnen wijzen. Maar voor dat zeker is moeten nog wat meer stukjes van de puzzel worden teruggevonden.

Open Monumentendag 2015; Oproep aan vrijwilligers!

Door Hans Meester en Celestine Vugts



Open Monumentendag 2015, in het weekend van 12 en 13 september, staat in het teken van Kunst & Ambacht. Bezoekers kunnen tijdens deze 29^{ste} editie van het evenement een breed aanbod aan monumenten bezichtigen, met aandacht voor vakmanschap, het (restauratie)ambacht en moderne toepassingen. Ook schilders, beeldhouwers, musici, theatermakers en andere kunstenaars vertonen hun kunsten tijdens Open Monumentendag 2015.



Open Monumentendag is voor de BAM de grote dag om zich te presenteren aan monumenten-liefhebbers in onze stad. En dat is elk jaar een succes. Vorig jaar werden meer dan 20.000 bezoeken afgelegd in de opengestelde monumenten. Ook in ons gebouw ontvangen we dan veel bezoekers. Het enthousiasme van de bezoekers is hartverwarmend als je houdt van bouwhistorie, archeologie en monumenten. En dat doen we bij de BAM.

Elk jaar zijn er in het weekend van OMD mensen nodig die bezoekers wegwijs maken en rondleiden. **Daarom willen wij alle vrijwilligers van de BAM vragen om op zaterdag 12 september enkele uren aanwezig te zijn.** Niet alleen in het Groot Tuighuis hebben we mensen nodig, maar we zoeken voor andere locaties ook nog wat vrijwilligers. Voor de liefhebber hebben we op zondag in een bijzonder pand nog een paar vrijwilligers nodig!

We hebben dit jaar ook weer een geweldig programma. Er wordt veel aandacht gegeven aan kunst en ambacht. Er komt zelfs bijzondere kerkelijke kunst naar 's-Hertogenbosch! Het Zwanenbroedershuis is weer open en voor de eerste keer het voormalig Rijksarchief en het Sint-Jansbolwerk.

Wil je ons meehelpen? Meld je aan bij Celestine Vugts.



Hinthamerstraat 153; een prachtig tegeltableau in de hal. Foto: W. Bouts

Van de redactie

Een nieuwe opmaak van het Vrijwilligersbulletin

Tot en met het vorige nummer werd het bulletin opgemaakt door René Das, met behulp van een professioneel opmaakpakket. Helaas is René niet meer in de gelegenheid om deze werkzaamheden voor ons te verrichten. Dat vinden we heel erg jammer maar we weten dat het niet anders kan. De redactie dankt René voor al haar inspanningen en wenst haar heel veel succes met alles wat op haar pad komt.

Vanaf nu neemt Len Janssens de opmaak voor haar rekening, gebruik makend van een standaard Word-sjabloon. Met ingang van dit nummer is ook de voorpagina gestandaardiseerd en voorzien van een inhoudsopgave. Tips en suggesties voor de opmaak zijn welkom!

Lezersonderzoek; herhaalde oproep!

In mei hebben we een vragenlijst naar de lezers van dit Vrijwilligersbulletin gemaald. Doel was om te achterhalen of en hoe het bulletin wordt gewaardeerd, of het voldoet aan de verwachtingen en of er suggesties zijn voor artikelen of rubrieken. De redactie buigt zich binnenkort over de resultaten van het onderzoek. Maar we kunnen al wel melden dat de respons op onze vragenlijst helaas teleurstellend laag is. Vandaar hierbij een **herhaalde oproep om de vragenlijst alsnog in te vullen** en te mailen naar info@allesenorde.nl. Laat van je horen, zodat we weten hoe we het bulletin beter en aantrekkelijker kunnen maken. In het volgende nummer geven we de eindresultaten van het lezersonderzoek.

Gezocht: Nieuwe naam voor dit Vrijwilligersbulletin

De naam BAM gaat verdwijnen bij de samenvoeging met Stadsarchief en Vestingwerken. Het geheel gaat Erfgoedcluster heten. Dus moet er een nieuwe naam komen voor het Vrijwilligersbulletin BAM. Een naam die meer aanpreekt en die minder algemeen is. Heb je een idee? Laat het ons weten! Denk met ons mee!

Stuur een email naar Len Janssens: info@allesenorde.nl

Colofon

Aan dit nummer werkten mee:

Roland Dingen, Bianca Eikhoudt, Maarten Enderman, Annalies de Graaf, Ed Hupkens, Len Janssens, Hans Meester, Tamara Nadibaidze, Harmke Nijhof, Jan Romeijn, Peter Rovers, Celestine Vugts.

Het BAM Vrijwilligersbulletin wordt gemaakt door en voor vrijwilligers en medewerkers van de afdeling Bouwhistorie, Archeologie en Monumenten van de gemeente 's-Hertogenbosch.

Adres: Bethaniëstraat 4, 5211 LJ 's-Hertogenbosch. tel. (073) 6155476.

De redactie en opmaak is in handen van vrijwilligers. De redactie bestaat uit:

Hoofdredacteur: Len Janssens (info@allesenorde.nl) (tevens opmaak)

Redactieleden: Ed Hupkens en Tamara Nadibaidze.

Suggesties, vragen, opbouwende kritiek en andere bijdragen om het BAM Vrijwilligersbulletin nog beter en aantrekkelijker te maken zijn altijd van harte welkom. Ook zien we graag initiatieven tot het leveren van een eigen artikel tegemoet. Neem daarvoor contact op via email met Len Janssens: info@allesenorde.nl. Wel een idee maar geen schrijversambities? Ook dan horen we graag van je!